

สื่อสังคมออนไลน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของคนไทยในต่างประเทศ

The Usage of Social Media and Political Participation of the Thai Diaspora

วรลักษณ์ กล้าสุคนธ์¹ และ ศักดิ์สิทธิ์ ทวีกุล²

Voraluk Klasukon¹ and Saksit Thaweekul²

สาขาภาพยนตร์และสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10210¹

Film and Digital Media, Faculty of Communication Arts,

Dhurakij Pundit University, Bangkok 10210 Thailand¹

สาขาภาพยนตร์และสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10210²

Film and Digital Media, Faculty of Communication Arts,

Dhurakij Pundit University, Bangkok 10210 Thailand²

*Corresponding Author E-mail: voraluk.kla@dpu.ac.th

(Received: January 6, 2023; Revised: April 3, 2023; Accepted: April 3, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้ศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนไทยในต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 - 2562 ระยะเวลา 10 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งกลุ่มคนไทยในต่างประเทศภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง และอธิบายการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารข่าวออนไลน์และกรณีศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มคนไทยในต่างประเทศสามารถแบ่งตามทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของ Darren G. Lilleker ได้เป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มเจ้าหน้าที่หรือพนักงานของรัฐ 2) กลุ่มกอดตันทางการเมือง 3) กลุ่มสื่อสารมวลชน และ 4) กลุ่มประชาชน และคนไทยในต่างประเทศได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วม

ทางการเมือง ดังนี้ 1) เปิดรับและติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) แสดงความคิดเห็นทางการเมือง 3) มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และ 4) สร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองของตน

คำสำคัญ: คนไทยในต่างประเทศ, สื่อสังคมออนไลน์, การสื่อสารทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This research aimed to divide the Thai diaspora into groups based on Darren G. Lilleker's political communication theory and examine the usage of social media and political participation of the Thai diaspora from 2009–2019. Data was collected through qualitative research, consisting of online document searches and case studies selected by a purposive sampling method.

The result revealed that, based on Darren G. Lilleker's political communication theory, the Thai diaspora can be divided into four groups: authorities and public organization agents, pressure groups, the media, and citizens. Hence, the Thai diaspora uses social media for four types of political participation: to receive news and information, to express their political views, to participate in political activities, and to interact with people in the same political groups.

Keywords: Thai Diaspora, Social Media, Political Communication, Political Participation

บทนำ

ในอดีตคนพลัดถิ่นหรือคนโพ้นทะเล (diaspora) ถูกมองว่าเป็นประชากรต่างถิ่นที่ไร้อำนาจ แต่การแพร่กระจายไปทั่วโลกของเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะอุปกรณ์เคลื่อนที่ที่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้ ได้ทำให้การเข้าถึงและการมีอิทธิพลของคนพลัดถิ่นต่อกระบวนการสร้างความสันติหรือความขัดแย้งในประเทศบ้านเกิดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Cheran, 2003; Martin, 2019) โดยอินเทอร์เน็ตได้ขยายพื้นที่สำหรับผู้คนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมอภิปรายและสนทนาเกี่ยวกับประเทศบ้านเกิด การแสดงความเป็นตัวตน การร้องทุกข์ การประท้วง การจัดตั้ง และการสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันของรัฐ (Demmers, 2007; Gil de Zuniga et al. 2014; Bernal, 2018) ซึ่งปฏิกริยาการสื่อสารของประชาชนอาจมีการแสดงออกที่มีความรุนแรงมากขึ้นตามช่องทางสื่อสารที่เปิดโอกาส (ยุทธรพร อิศรชัย, 2561) ทั้งนี้ ปรากฏการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางการเมืองของคนพลัดถิ่นที่เพิ่มขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมา (Andersson, 2019; Martin, 2019) ได้ทำให้นักวิชาการคิดค้นคำว่า Digital Diaspora ขึ้น เพื่อนิยามการใช้โลกเทคโนโลยีสารสนเทศ (cyberspace) โดยกลุ่มคนพลัดถิ่น ซึ่งรวมถึงผู้อพยพหรือลูกหลานของกลุ่มผู้อพยพ เพื่อเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกับกิจกรรมระหว่างประเทศบนสื่อออนไลน์ (Laguerre, 2010)

สำหรับสังคมไทย จากรายงานข่าวการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรในปี พ.ศ. 2562 ได้ระบุว่าสัดส่วนของคนไทยในต่างประเทศมีจำนวนสูงถึง 1.6 ล้านคน (นิตិภาณูจน์ กำลิ่งวรรณ, 2562) ซึ่งในทศวรรษที่ผ่านมา ชาวไทยพลัดถิ่นเหล่านี้ได้มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ต่างจากประชากรพลัดถิ่นชาติอื่นๆ ทั้งนี้ จากเอกสารข่าวต่าง ๆ โดยเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ อาทิ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ และยูทูบ ได้มีบทบาทสำคัญต่อการติดตามข่าวสารการเมืองในประเทศไทย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนไทยในต่างแดนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการสร้างสันติหรือความขัดแย้งในประเทศไทย จากการค้นคว้าพบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 – 2562 สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ โดยเริ่มจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ตามด้วยกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้าน

เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) และต่อเนื่องมาจนถึงกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) กลุ่มต่อต้านหรือสนับสนุนรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และกลุ่มต่อต้านหรือสนับสนุนการสืบทอดอำนาจคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

นอกจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการชุมนุมประท้วง กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นยังมีบทบาทสำคัญต่อการเลือกและจัดตั้งรัฐบาลในบ้านเกิด โดยในระหว่างการเลือกตั้ง พ.ศ. 2552 มีรายงานว่า ความตื่นตัวเกี่ยวกับการเมืองไทยของคนไทยได้เพิ่มมากขึ้น (นิติกาลญัน กำลังวรรณ, 2562; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2562) ปรากฏการณ์หนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดคือ การที่คนไทยในหลายประเทศ อาทิ เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น แคนาดา และสหรัฐอเมริกา ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการรายงานปัญหาต่าง ๆ ที่พบในการเลือกตั้งนอกอาณาจัก (iLaw, 2019) รวมถึงการเรียกร้องให้รัฐบาลตระหนักถึงการใช้อิทธิพลเสียงของคนไทยในต่างแดน เช่น การบันทึกคลิปแสดงความคิดเห็นต่อมติของคณะกรรมการเลือกตั้งในกรณีบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าราชอาณาจักรของนักศึกษาไทยในประเทศนิวซีแลนด์ (มิตินทวิวี, 2562) เป็นต้น

อย่างไรก็ดี แม้จะมีเอกสารที่ยืนยันถึงบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการมีส่วนร่วมของคนไทยในต่างแดน และชี้ให้เห็นสภาพการณ์ในยุคที่คนไทยในต่างประเทศสามารถแสวงหาสื่อทางการเมืองได้จากหลากหลายช่องทาง อีกทั้งยังสามารถผลิตสื่อเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองของตนได้ อาทิ รายการไทยวอยส์ ช่องจอม วอยส์ แชลแนล ของจอม เพชรประดับ บนเว็บไซต์ยูทูบ (Tulachom, 2019) สื่อยูทูบและเฟซบุ๊กของ ดร.สุนัย จุลพงศธร เป็นต้น แต่ยังไม่มิจานวิจัยของไทยที่ศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารทางการเมืองของคนไทยในต่างแดนในช่วงระยะเวลาที่เป็นหมุดหมายสำคัญทางการเมืองของไทยนี้ ทั้งนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมืองของไทยมักศึกษาประชากรในประเทศเท่านั้น ในขณะที่งานวิจัยด้านรัฐศาสตร์หรือนิติศาสตร์ ก็จะเป็นการศึกษาในประเทศที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร งานชิ้นนี้จึงต้องการจะเติมเต็มช่องว่างทางการศึกษาในประเทศนี้

อีกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจคือ แม้จะมีรายงานว่าคนไทยในต่างแดนมีความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มขึ้น แต่จำนวนผู้ที่ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้านอกราชอาณาจักรมีเพียง 101,004 คน คิดเป็นร้อยละ 84.7 ซึ่งต่ำกว่าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ตั้งเป้าไว้ (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2562) สอดคล้องกับ

รายงานของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครลอส แอนเจลิส ซึ่งชี้ว่ามีชาวไทยมาลงทะเบียนเลือกตั้งในพ.ศ. 2562 จำนวน 5,668 คน ซึ่งถือว่าลดลงจากการเลือกตั้งครั้งก่อน และถือว่ามีจำนวนผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งน้อย เมื่อเทียบกับการเป็นชุมชนไทยที่ใหญ่ที่สุดในต่างประเทศและเมื่อเทียบกับจำนวนคนไทยในอเมริกา อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งครั้งนี้สามารถสร้างผลกระทบหรือเปลี่ยนแปลงผลการเลือกตั้งได้ ดังนั้น การศึกษาคณะกรรมาธิการนี้ อาจทำให้ภาครัฐและพรรคการเมืองได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนหรือแนวทางในการสื่อสารทางการเมืองกับคนไทยในต่างประเทศในการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้

บทความวิจัยชิ้นนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อแบ่งกลุ่มคนไทยในต่างประเทศ ภายใต้ทฤษฎีการสื่อสารการเมืองของ Darren G. Lilleker และศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ ในช่วงระยะเวลาที่รวมเหตุการณ์ความขัดแย้งครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์การเมืองของ泰 นั้นคือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 – 2562 รวมระยะเวลา 10 ปี ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารข่าวออนไลน์ ภายใต้กรอบทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดสื่อสังคมออนไลน์กับคนพลัดถิ่น แนวคิดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนพลัดถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบ้านเกิด และทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และแบ่งกลุ่มคนไทยในต่างประเทศโดยใช้กรอบทฤษฎีการสื่อสารการเมืองของ Darren G. Lilleker
2. เพื่อศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 – 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่ออธิบายบทบาทของกลุ่มคนไทยในต่างประเทศที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของประเทศไทย
2. เพื่ออธิบายการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2552 – 2562

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์กับคนพลัดถิ่น

พัฒนาการของงานวิจัยเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ แบ่งออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน โดยในยุคแรก ในช่วงต้นค.ศ. 2000 การศึกษาจะเน้นไปที่เรื่องของการจัดสรรดิจิทัล (digital divide) ก่อนจะพัฒนาสู่การศึกษาถึงศักยภาพของสื่อใหม่ในการให้อำนาจกับคนกลุ่มน้อยหรือคนชายขอบในการสร้างสังคมหรือชุมชนของตน และในยุคสุดท้ายหรือปัจจุบัน การศึกษาในประเด็นนี้ได้ให้ความสำคัญกับวิธีการที่ชุมชนคนพลัดถิ่นใช้เทคโนโลยีออนไลน์และโทรศัพท์มือถือในการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ การรักษาอัตลักษณ์ของตน การส่งเสริมการชุมนุมทางการเมือง และการประเมินผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้อพยพ (Nessi & Bailey, 2014; Hossain & Veenstra, 2017; Garcia & Bailey, 2018; Andersson, 2019; Martin, 2019) นอกจากนี้ นักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาการใช้สื่อของคนพลัดถิ่นเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้หญิง (Lee, 2013) กลุ่มเกย์ชายที่ไม่ใช่ชาวตะวันตก (Dhoest, 2015; Chan, 2016; Cassidy & Wang, 2018) แต่ก็เป็นส่วนน้อย

ทั้งนี้ งานวิจัยในทศวรรษที่ผ่านมา พบว่ากลุ่มคนพลัดถิ่นที่มีความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจมีความสามารถในการใช้สื่อที่ต่างกัน (Hossain & Veenstra, 2017) อีกทั้งยังมีระดับการใช้งานและการมีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ต่างกัน (Hossain & Veenstra, 2017; Garcia & Bailey, 2018; Andersson, 2019) โดย Andersson (2019) ได้ให้ภาพรวมของการศึกษาผ่านงานวิจัยเกี่ยวกับ Digital Diasporas หลากหลายประเภท โดย Andersson ได้จัดกลุ่มคนพลัดถิ่นที่พบในงานวิจัยเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) กลุ่มเปราะบาง (แรงงานอพยพ, กลุ่มที่ฐานะทางสังคมลดลง, คนที่ถูกขับไล่ออกนอกประเทศเพราะสงครามหรือการเมือง, ผู้อพยพ, ผู้ลี้ภัยทางการเมือง) 2) กลุ่มที่เกิดจากการข้ามชาติหรือการเคลื่อนที่ของชนชั้นกลาง (การเคลื่อนที่ของชนชั้นกลาง, นักเรียน, กลุ่มเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย) และ 3) กลุ่มผู้อพยพที่มีทักษะทางอาชีพสูง (คนที่ทำงานอยู่ในต่างประเทศ) โดยกลุ่มที่ Andersson พบว่าได้รับความสนใจอย่างมากจากนักวิชาการด้านนี้ คือ กลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้อพยพที่มีทักษะทางอาชีพสูง

นอกจากนี้ งานของ Garcia and Bailey (2018) พบว่า กลุ่มคนพลัดถิ่นที่มีเอทธิหรือสิทธิพิเศษอาจแสดงการกีดกัน การเลือกปฏิบัติ และการแบ่งแยกเชื้อชาติผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยความแตกต่างทางสังคมได้กำหนดวิธีที่คนกลุ่มนี้ติดตั้งหรือใช้โปรไฟล์บนสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงกำหนดวิธีอ่านและตีความเนื้อหาในโปรไฟล์ของผู้อื่น โดยสไตล์ของภาษาและเนื้อหาของสื่อมีผลตมิตเดียวจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้งานเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมย่อยบางกลุ่ม หรือครอบครองสถานะทางสังคมบางอย่าง

กล่าวโดยสรุป คนพลัดถิ่นที่มีความแตกต่างกันในทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงมีความสามารถในการใช้สื่อ ระดับการใช้สื่อ วิธีการใช้สื่อ และการสร้างสารบนสื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนพลัดถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบ้านเกิด

อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ได้สร้างรูปแบบใหม่ของการเสพสื่อ รวมทั้งรูปแบบใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Gil de Zuniga et al., 2014) โดยในยุคก่อนการเกิดขึ้นของสื่อใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ 4 มิติ ได้แก่ การลงคะแนนเสียง กิจกรรมรณรงค์ การติดต่อกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ และกิจกรรมแบบกลุ่ม (Verba & Nie, 1972) อย่างไรก็ตาม เมื่อมาถึงยุคของสื่อใหม่ มนุษย์ไม่เพียงเข้าถึงเนื้อหาแบบเดิม (offline content) ในฉบับออนไลน์ได้เท่านั้น แต่ยังสามารถผลิตเนื้อหาดั้งเดิมได้ด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Gil de Zuniga et al., 2014) เช่น การไล่ตามเป้าหมายทางการเมืองของตนด้วยการส่งต่ออีเมล แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการเมืองและเหตุการณ์ปัจจุบัน แสดงออกถึงความไม่พอใจในรัฐบาลผ่านการแสดงความเห็นบนเพจทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์ของรัฐบาล และเข้าร่วมในการกระทำแบบกลุ่มออนไลน์เพื่อต่อต้านนโยบายบางนโยบาย (Di Gennaro & Dutton, 2006) ทั้งนี้ งานของ Shah et al. (2009) พบว่าสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัลสามารถ 1) ส่งเสริมการสมาคมแบบออนไลน์และออฟไลน์ในสหภาพยุโรปและแคนาดา 2) สนับสนุนความรู้สึกด้านศักยภาพทางการเมืองในเยอรมัน 3) ส่งเสริมการแสดงออกด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในโคลัมเบีย ญี่ปุ่น และเนเธอร์แลนด์ และ 4) กระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วโลก สอดคล้องกับงาน

วิจัยของ Andersson (2019) และ Bernal (2013) ซึ่งพบว่า เครือข่ายออนไลน์ของกลุ่มคนพลัดถิ่น รวมไปถึงกลุ่มและสมาคมต่าง ๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ได้กลายเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูล การสนับสนุนทางสังคม และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนพลัดถิ่น โดย Andersson (2019) ได้ชี้ว่าสมาชิกของกลุ่มคนพลัดถิ่นถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ผ่านความสนใจที่ตรงกันในประเด็นบ้านเกิดและอัตลักษณ์พื้นฐาน และเทคโนโลยีอย่างสื่อสังคมออนไลน์ ได้เพิ่มความเป็นไปได้สำหรับคนย้ายถิ่นฐานในการมีส่วนร่วมกับการเมืองในบ้านเกิด การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่ขยายเขตแดนและวัฒนธรรม (Kissau, 2012) และการเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง ในขณะที่ Martin (2019) พบว่า กลุ่มคนพลัดถิ่นที่มีส่วนร่วมทางการเมืองกับประเทศบ้านเกิดมีแนวโน้มที่จะสนับสนุน และเพิ่มความขัดแย้งด้านลบในบ้านเกิด รวมไปถึงทำให้ความขัดแย้งนั้นยืดเยื้อออกไป

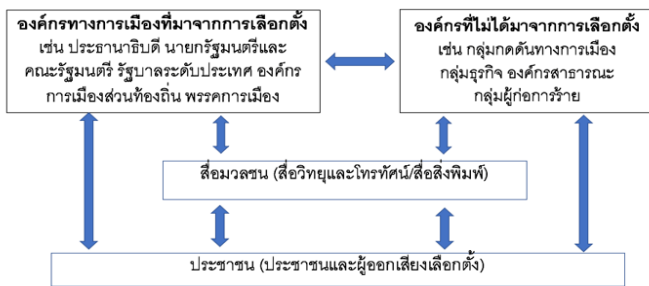
นอกจากนี้ อิสระในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนพลัดถิ่นอาจแตกต่างกันไปตามระดับการควบคุมของประเทศบ้านเกิด โดย Michaelsen (2016) พบว่า ในกรณีที่มีการสื่อสารข้ามชาติและการแลกเปลี่ยนข้อมูลมีความเข้มข้น ผู้ปกครองแบบเผด็จการสามารถตรวจสอบหรือตอบโต้กิจกรรมทางการเมืองของผู้ลี้ภัยได้อย่างรวดเร็วและยิ่งใหญ่ ทั้งนี้ Harwit (2017) พบว่า การที่รัฐบาลจีนควบคุมเนื้อหาในแอปพลิเคชัน WeChat ทำให้มีแนวโน้มว่าจะกระตุ้นให้ชาวจีนโพ้นทะเลเช่นเซอร်ตัวเองแบบเดียวกับที่ทำในประเทศจีน เมื่อใช้อีเมลภายในประเทศ, บล็อก, และการโพสต์อื่นๆ บนโลกออนไลน์

แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองเกิดขึ้นพร้อมกับกิจกรรมทางการเมืองประเภทอื่น ๆ ตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน โดยในยุคแรก การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการที่เป็นลำดับ (linear) จากบนลงล่าง กล่าวคือ จากผู้นำสู่ประชาชน (Lilleker, 2006) จากยุคดังกล่าว ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองได้พัฒนามาตามลำดับ โดยมีผู้เล่นหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มทางการเมือง ซึ่งได้แก่ กลุ่มที่มาจากการเลือกตั้ง อาทิ รัฐบาล พรรคการเมือง นักการเมือง เป็นต้น กลุ่มที่เป็นองค์กรสาธารณะ กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน แต่กระบวนการของการสื่อสารระหว่างกลุ่มต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปตามยุคสมัย เช่น มีพัฒนาการจากการสื่อสารทางเดียว มาเป็นการสื่อสารสอง

จังหวัด หรือการที่ผู้รับสารเปลี่ยนเป็นพลเมืองตื่นรู้ (active citizen) เป็นต้น

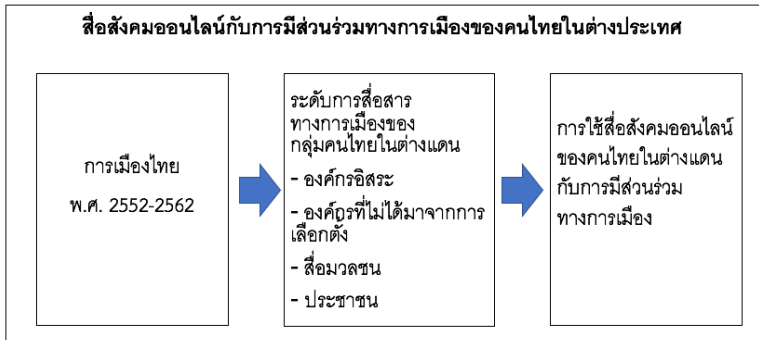
Lilleker (2006) ได้เสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองที่เปิดกว้างสำหรับทุกกลุ่ม ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีความหลากหลาย โดยทุกกลุ่มสามารถสื่อสารกันในระหว่างกลุ่ม และระหว่างกลุ่มอื่น ๆ โดยอาจมีทั้งการเรียนรู้จากกันและกัน หรือมีการแข่งขันซึ่งกันและกัน (Lilleker, 2006)

ภาพที่ 1 ระดับต่างๆ ของการสื่อสารทางการเมือง
ของ Darren G. Lilleker (2006)

นอกจากนี้ Coldman & Moss (2014) ได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงทฤษฎีเกี่ยวกับ Actor's Roles โดยได้เปลี่ยนจากบทบาทของ Actors ในทางการเมืองจาก “บน-ล่าง” เป็น “ล่าง-บน” โดย Coldman and Moss ได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่ม และพบ 5 สิทธิที่ประชาชนต้องการจากการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ 1) ได้รับการยอมรับในฐานะมนุษย์ที่ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2) สามารถประเมินการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองได้ 3) มีส่วนร่วมกับการโต้เถียงทางสังคม 4) สามารถสื่อสารกับกลุ่มตัวแทนและถูกรับรู้หรือถูกมองเห็น 5) สามารถที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ (Blumler, 2015)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ด้วยวิธีการ 1) สัมภาษณ์เอกสารออนไลน์ประเภทข่าว บทความ และบทสัมภาษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับ การใช้สื่อสังคมออนไลน์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 - 2562 รวมเป็นระยะเวลา 10 ปี โดยมีจำนวนเอกสารที่ใช้ในการ วิเคราะห์รวม 55 ชิ้น แบ่งเป็น เอกสารข่าวที่พูดถึงการใช้สื่อทางการเมืองของคน ไทยในต่างประเทศจากทุกทวีปจำนวน 40 ข่าว, บทความที่เกี่ยวกับผู้ลี้ภัยทางการเมืองจำนวน 5 บทความ, และบทสัมภาษณ์ผู้ลี้ภัยทางการเมืองจากเว็บไซต์ออนไลน์ จำนวน 10 ชิ้น โดยคัดเลือกเฉพาะเอกสารที่ผลิตและเผยแพร่โดยสำนักข่าวใน ประเทศไทย ได้แก่ มติชนออนไลน์, มติชนสุดสัปดาห์, ประชาไท, MGR Online, กรุงเทพธุรกิจ, ไทยรัฐออนไลน์, โพสต์ทูเดย์ และ The 101.World และสำนักข่าว ไทยในต่างประเทศ ได้แก่ voathai.com เป็นต้น และ 2) กรณีศึกษา โดยใช้วิธีการ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกเก็บข้อมูล จากโพสต์ข้อความ รูปภาพ และคลิปวิดีโอของสื่อสังคมออนไลน์ โดยคัดเลือกจาก เฟสบุ๊กเพจที่มีผู้ติดตาม 50,000 คนขึ้นไป และได้รับความนิยมในกลุ่มคนไทยในต่าง ประเทศที่มีความตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ VOA Thailand, Red USA, CSI LA, KonthaiUk และรายการไทยวอยส์ ช่องจอม วอยส์ แชลแนล ของจอม เพชรประดับ จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปแบบการ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis form) ว่าสอดคล้องและตรงตามกรอบและ

แนวคิดการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนพลัดถิ่นอย่างไร หลังจากนั้นนำมาจัดประเด็นเรียบเรียงประเภทเนื้อหาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ชัดเจนและเป็นหมวดหมู่ จำแนกสิ่งที่มีความสอดคล้องและแตกต่าง และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้

การศึกษาเรื่องนี้ นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analysis description) ด้วยการนำข้อมูลที่นำมาประมวลสร้างผลเป็นรูปแบบของการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมทั้งจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่ากลุ่มคนไทยในต่างประเทศใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละยุค ดังนี้

1. ยุคพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย VS แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ พ.ศ. (2552 - 2557)

สำนักข่าวอิสรา (2557) และมติชนออนไลน์ (2560) ได้สรุปเหตุการณ์ความขัดแย้งในช่วงต้นของการเกิดกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ไปจนถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มเสื้อแดงไว้ในเว็บไซต์ของสำนักข่าว กล่าวโดยสรุปได้ว่าการประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) รุ่นแรกเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2547-2548 โดยมีแกนนำคือ นายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้บริหารสื่อเครือ ASTV ผู้จัดการ พร้อมด้วยเอ็นจีโอหลากหลายคน ในยุคนั้นมีการใช้เว็บไซต์ต่าง ๆ ในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เนื่องจากเห็นว่าการทำงานของรัฐบาลขณะนั้น ไม่โปร่งใส มีผลประโยชน์ทับซ้อน ทุจริตคอร์รัปชัน ในขณะเดียวกัน ปัญญาชนที่สนับสนุนรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็เริ่มแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์คัดค้านการชุมนุมดังกล่าวและต่อต้านการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตร แต่ก็ไม่ได้รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่

จนกระทั่งเกิดการยึดอำนาจของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ซึ่งนำโดย พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จึงได้เกิดกระแสคัดค้านการรัฐประหารดังกล่าว โดยกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องมีตั้งแต่เอ็นจีโอ นักวิชาการ นักศึกษาและชาวบ้านและในช่วงปลาย ปีพ.ศ. 2549 – 2550 เมื่อคณะรัฐประหาร

ตั้ง พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ หรือ นปค. จึงถือกำเนิดขึ้น ก่อนจะเปลี่ยนเป็น กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 โดยมีการใช้เสื้อสีแดงเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านรัฐบาล

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่มคนเสื้อแดงได้เริ่มต้นภายในประเทศ ก่อนจะขยายไปยังต่างประเทศโดยจากการค้นคว้าพบว่า คนไทยในต่างประเทศซึ่งสนับสนุนกลุ่มพันธมิตรและกลุ่มคนเสื้อแดงได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเฟซบุ๊กเพจ เป็นช่องทางในการติดตามข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นทางการเมือง เช่น เฟซบุ๊กเพจ Red USA ของกลุ่มคนเสื้อแดง นอกจากนี้ เฟซบุ๊กเพจยังถูกใช้เป็นช่องทางในการนัดหมายการชุมนุมเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองและการเผยแพร่ภาพการชุมนุมเพื่อโปรโมท และขยายผลการชุมนุมให้ถูกรับรู้ในวงกว้างโดยพบการใช้สื่อในลักษณะนี้ทั้งในกลุ่มประชาชนที่สนับสนุนและกลุ่มประท้วงต่อต้าน ทั้งนี้ กลุ่มคนที่เข้าร่วมการชุมนุมประกอบไปด้วย คนไทยที่อาศัยอยู่ในสหราชอาณาจักร สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ได้แก่ ลอส แอนเจลิส วอชิงตัน ดี.ซี. ชิคาโก และฮิวส์ตัน

นอกจากกลุ่มประชาชนทั่วไปแล้ว ยังพบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภท สื่อบุคคล (opinion leader) ซึ่งได้แก่ บุคคลที่เป็นแกนนำ และสื่อมวลชน เช่น VOA Thailand อีกด้วย

2. ยุค กปปส. พ.ศ. (2556 – 2557)

กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านการผลักดันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับสุดซอยของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก่อนจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการชุมนุมบนท้องถนนครั้งใหญ่ที่สุดประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยมีแกนนำคือ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2560)

จากการค้นคว้าเอกสารพบว่า ในยุคนี้ คนไทยในต่างประเทศได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองในประเทศไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก เพจ และทวีตเตอร์ ทั้งนี้ กลุ่ม กปปส. ในต่างประเทศได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อนัดหมายการชุมนุมประท้วง เช่น กปปส. ในเมืองใหญ่ทั่วโลก เช่น ซิดนีย์ ออสเตรเลีย และแฟรงค์เฟิร์ต เยอรมัน ได้นัดชุมนุมประท้วงพร้อมกับ กปปส. ที่เมืองไทยนัด

ชัตดาวิน กรุงเทพฯ และคนไทยใน 5 เมืองหลักของสหรัฐฯ ได้แก่ วอชิงตัน ดี.ซี. นิวยอร์ก ลอส แอนเจลิส ลาส เวกัส และซานฟรานซิสโก ได้ออกมาชุมนุมร่วมกับ กปปส. ใน 5 เวทีหลัก และ 13 เวทีย่อยทั่วกรุงเทพฯ เพื่อแสดงพลังขับไล่รัฐบาล น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ออกจากตำแหน่งรักษาการและผลักดันให้มีการปฏิรูปการเมือง (MGR Online, 2556) เป็นต้น

นอกจากนี้ กลุ่ม กปปส. ยังได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง รวมถึงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองระหว่างประเทศ เช่น กปปส. นิวซีแลนด์ เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรี จอห์น คีย์ ขับไล่นายเอกภพ เหลือรา หรือ ตั้ง อาชีวะ ผู้ลี้ภัยทางการเมืองออกนอกประเทศ (ประชาไท, 2555) และมีการลงชื่อรณรงค์ผ่านเว็บไซต์ www.change.org โดยมีผู้ลงทะเบียนจำนวน 6,000 ราย ภายในวันเดียวกัน (Sanook, 2014)

3. ยุคสนับสนุน VS ต่อด้านรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พ.ศ. (2556 – 2562)

การชุมนุมของ กปปส. ได้สิ้นสุดลงหลังจากเหตุการณ์รัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งนำโดย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผบ.ทบ. ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในยุคนี้นักไทยในต่างประเทศได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเรียกร้องและแสดงออกทางการเมือง โดยเฉพาะการแสดงจุดยืนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเผด็จการ โดยกลุ่มทางการเมืองได้แบ่งออกเป็นกลุ่มที่สนับสนุน คสช. และกลุ่มที่ต่อต้าน คสช. โดยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อนัดหมายและชุมนุมประท้วงและต่อต้าน คสช. หรือสนับสนุน คสช. (ประชาไท, 2561; MGR Online, 2557; ไทยโพสต์, 2561) และหลังการประท้วง จะมีการเผยแพร่ภาพการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ภาพการเดินขบวนใหญ่เพื่อสนับสนุน คสช. และคัดค้านการแทรกแซงของออสเตรเลีย ของกลุ่ม กปปส. ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2557 และภาพพร้อมคลิปวิดีโอการชุมนุมต่อต้าน พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ด้านนอกทำเนียบนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ในเฟซบุ๊กเพจ KonthaiUK เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2561 (ข่าวสด, 2561) เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกลุ่มผู้ลี้ภัยที่ต่อต้าน คสช. มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้ข้อมูลและเผยแพร่กิจกรรมทางการเมืองของกลุ่ม และเผยแพร่เนื้อหาที่ต่อต้านอำนาจเผด็จการทหาร เช่น การจัดงานสัมมนาและงานเสวนาทางวิชาการ

ด้านการเมือง ได้แก่ การถ่ายทอดงานเสวนาทางวิชาการที่แคลิฟอร์เนีย ในหัวข้อ “ไทยจะก้าวหน้าหรือไหลลงคลอง” ผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ และสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ (thaitribune, 2017) การเผยแพร่ผลงานเพลงและรายการวิทยุแบบสตรีมมิ่งที่มีเนื้อหาที่ต่อต้านอำนาจเผด็จการทหารในแทบภูมิภาคอาเซียนของกลุ่มสมาชิกวงไฟเยิน ได้แก่ ไตรรงค์ สีนสีบล, ชุต โยนกนาคพันธุ์ และนิธิต วรรณศิริ (iLaw, 2019)

4. ยุคสนับสนุน VS ต่อต้านการสืบทอดอำนาจคณะรักษาความสงบแห่งชาติ พ.ศ. (2562 - ปัจจุบัน)

ภายหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 และ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง คนไทยในต่างประเทศได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองจนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2562 ในเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่น กลุ่มคนไทยในนิวซีแลนด์ได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านยูทูบด้วยการอัดคลิปเพื่อประท้วงและแสดงความไม่พอใจต่อเหตุการณ์การลงมติของคณะกรรมการเลือกตั้งต่อกรณีบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าจากประเทศนิวซีแลนด์ (ประชาไท, 2562; SpringNewsOnline, 2019) คนไทยในสหรัฐใช้สื่อเฟซบุ๊กในการนัดหมายการประชุมของกลุ่มต่อต้านและกลุ่มสนับสนุนรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ของคนไทยในสหรัฐ ในระหว่างวันที่ 22-25 กันยายน พ.ศ. 2562 (Siamrath, 2019) และใช้เป็นช่องทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนไทยที่อยู่คนละประเทศแต่มีจุดยืนทางการเมืองเดียวกัน

ในกลุ่มของผู้ลี้ภัยในต่างประเทศ ได้มีการใช้เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์เพื่อส่งเสียงกรณีกวาดล้างผู้ลี้ภัยผ่านแฮชแท็ก #SaveFaiyen และ #อย่าฆ่าไฟเยิน รวมถึงผลักดันให้มีมาตรการเร่งด่วนและมาตรการระยะยาวในการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ลี้ภัยในต่างประเทศอย่างจริงจัง ด้วยการสร้างแคมเปญรณรงค์ในเว็บไซต์ change.org เพื่อร้องเรียนต่อ UNHCR และผู้ที่เกี่ยวข้อง (iLaw, 2019)

ทางด้านสื่อมวลชนไทยในต่างประเทศ พบว่ามีการใช้สื่อเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เช่น การสัมภาษณ์ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในประเด็นต่าง ๆ เช่น เรื่องการรับมือการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก ปัญหาเศรษฐกิจ และความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย โดยวีโอเอไทย (VOA Thai, 2019) ในขณะที่กลุ่มผู้ลี้ภัย โดยเฉพาะกลุ่มแกนนำเสื้อแดง ได้เผยแพร่ความคิดเห็นและมุมมองทางการเมืองของตนผ่านทางบทความและบทสัมภาษณ์

เช่น บทความและบทสัมภาษณ์ จอม ประดับเพชร, จรัส ดิษฐาอภิชัย, และสุนัย จุลพงศธร (คมชัดลึก, 2562; มติชนสุดสัปดาห์, 2562; Wanlayangkoon, 2019; Tulachom, 2019)

อภิปรายผลการศึกษา

1. การแบ่งกลุ่มของคนไทยในต่างประเทศโดยใช้แบบจำลองสื่อสารทางการเมืองยุคใหม่ของ Lilleker (2006) สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

1.1 เจ้าหน้าที่และพนักงานของรัฐ ได้แก่ เอกอัครราชทูตไทยทูตไทย เจ้าหน้าที่สถานทูต ซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามแบบจำลองของ Lilleker องค์กรที่ดี บุคคลกลุ่มนี้ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประเทศและรัฐบาลเมื่อมีประเด็นเรียกร้องทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลไทย เช่น กรณีประท้วงการให้วีซ่าเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาที่กักขัง ชินวัตร

1.2 กลุ่มกดดันทางการเมือง เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันโดยไม่มีลักษณะเป็นสถาบัน แต่มีเป้าหมายหรือมีประเด็นทางการเมืองที่ต้องการผลักดันในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ร่วมกัน ได้แก่ กลุ่มพันธมิตรแอลเอ กลุ่มคนเสื้อแดง Red USA. กลุ่ม กปปส. ในประเทศต่าง ๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมี “แกนนำ” (opinion leader) ของตน เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษา แกนนำของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจหรือเจ้าของกิจการในต่างประเทศ และกลุ่มผู้ลี้ภัยทางการเมือง ซึ่งประกอบไปด้วยอดีตนักการเมือง นักวิชาการ นักศึกษา กลุ่มนักดนตรีเพื่อชีวิต และผู้นำด้านการเคลื่อนไหว (activists) โดยคนกลุ่มนี้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเชิญชวนและเรียกร้องให้ชาวไทยในต่างประเทศที่มีจุดยืนเดียวกันได้มาร่วมแสดงออกทางการเมืองผ่านการชุมนุมต่อต้านหรือสนับสนุน การฟังปราศรัย การเข้าร่วมงานเสวนาหรือสัมมนาทางวิชาการ การเรียกร้องทางการเมืองผ่านทางเว็บไซต์ และการบริจาคทุนสนับสนุนนักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองของตน กลุ่มกดดันทางการเมืองจะมีการผลิตสื่อเป็นของตนเอง เนื่องจากมีกลุ่มผู้สนับสนุนที่ติดตามอย่างเหนียวแน่น อาทิ Podcast Good Monday ของทักษิณ ชินวัตร สื่อยูทูปและเฟซบุ๊กของ ดร.สุนัย จุลพงศธร และรายการวิทยุแบบสตรีมมิงของกลุ่มวงไฟเย็นซึ่งเป็นกลุ่มนักดนตรีเพื่อชีวิต เป็นต้น

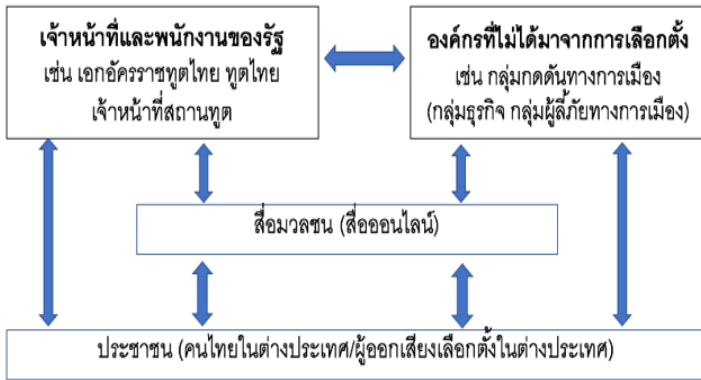
1.3 สื่อมวลชน ได้แก่ ผู้สื่อข่าวของ VOA Thailand สยามนิวส์ ยูเอสเอ สยามทาวนยูเอส จอม ประดับเพชร เป็นต้น โดยกลุ่มนี้มีเส้นแบ่งที่ไม่ชัดเจนนัก

ระหว่างความเป็นสื่อทางการ (official) และสื่อไม่เป็นทางการ (unofficial) อย่างไรก็ดี สื่อมวลชนมีหน้าที่ติดตามและรายงานข่าวการเมืองของไทยและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนไทย ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างประเทศ และในประเทศไทย

1.4 ประชาชน คนกลุ่มนี้มีทั้งนักเรียน นักศึกษา และคนทำงาน เป็นกลุ่มที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อติดตามและเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มการเมืองที่มีจุดยืนเดียวกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะการประชุมเพื่อต่อต้านหรือสนับสนุนกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองของตน เป็นต้น โดยกลุ่มประชาชนสามารถแบ่งย่อยออกเป็น

1.4.1 กลุ่มประชาชนที่มีความตื่นตัวทางการเมือง คนกลุ่มนี้มีทั้งนักเรียน นักศึกษา และวัยทำงาน โดยเป็นกลุ่มที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะการประชุมประท้วง โดยการใช้อุปกรณ์สื่อสารในทางการเมืองของคนกลุ่มนี้ มีทั้งใช้เพื่อติดตามและเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อแสดงออกทางความคิดเห็นทางการเมือง สร้างปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มทางการเมืองที่มีจุดยืนเดียวกัน

1.4.2 กลุ่มประชาชนทั่วไป ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อติดตามข่าวการเมืองทั้งแบบตั้งใจและแบบบังเอิญ คนกลุ่มนี้มักมีความสนใจในเรื่องอื่น ๆ ที่มากกว่าการเมือง ทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองเฉพาะในระดับของการแสดงออกทางการเมือง (political expression) ผ่านการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นมากกว่าจะไปร่วมเดินขบวนเรียกร้องหรือประท้วง

ภาพที่ 3 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ
คนไทยในต่างประเทศ ภายใต้แนวคิดของ Lilleker (2006)

2. การใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนไทยในต่างประเทศ งานวิจัยพบว่า คนไทยในต่างประเทศได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองดังต่อไปนี้

2.1 การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการเปิดรับและติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามาเป็นสื่อหลักแทนที่สื่อดั้งเดิม เช่น สื่อนั่งพิมพ์ และสื่อโทรทัศน์ ในการติดตามข่าวสารทางการเมืองไทย ช่องทางของข่าวสารที่เพิ่มขึ้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ประชาชนสามารถประเมินการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองได้และมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น

2.2 การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สื่อสังคมออนไลน์ได้ให้อำนาจกับคนไทยในต่างประเทศกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อข่าว ผู้ลี้ภัยทางการเมือง กลุ่มแกนนำ รวมถึงกลุ่มประชากรที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง และกลุ่มประชากรทั่วไป ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ยิ่งไปกว่านั้นคือสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ทุกคนสามารถเป็นผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตสื่อได้ และมีอิสรภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่ในการเผยแพร่ความคิดเห็นหรือข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยไม่ต้องกลัวข้อจำกัดเรื่องของการเซ็นเซอร์

โดยรัฐ รวมถึงมีอำนาจในการตรวจสอบการนำเสนอข่าวต่างๆ ด้วยสอดคล้องกับงานของ Gil de Zuniga et al. (2014) ที่กล่าวว่า ในยุคของสื่อใหม่ มนุษย์ไม่เพียงเข้าถึงเนื้อหาแบบเดิมในฉบับออนไลน์ได้เท่านั้น แต่ยังสามารถผลิตเนื้อหาดั้งเดิมได้ด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบใหม่ของการมีส่วนร่วมทาง การเมือง

2.3 การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การนัดหมายเพื่อชุมนุมต่อต้าน/สนับสนุนกลุ่มการเมืองของตน การลงประชามติ การบริจาค การจัดเสวนา การเรียกร้องทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ เช่น การผลักดันให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ลี้ภัยทางการเมืองในต่างประเทศ เป็นต้น สอดคล้องกับงานของ Di Gennaro & Dutton (2006) ที่พบว่าสื่อใหม่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมการกระทำแบบกลุ่มออนไลน์เพื่อต่อต้านรัฐบาลหรือนโยบายบางนโยบาย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ Martin (2019) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนพลัดถิ่นบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การชุมนุมประท้วง การสนับสนุนด้วยเงินบริจาค ฯลฯ สามารถเพิ่มหรือขยายความขัดแย้งด้านลบที่เกิดขึ้นในประเทศบ้านเกิดได้ รวมไปถึงทำให้ความขัดแย้งนั้นยืดเยื้อออกไป

2.4 การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองของตน โดยสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการสนับสนุนการกระทำของคนที่มีจุดยืนเดียวกันและนำไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบชุมชน ไม่ว่าจะอยู่มุมใดของโลก เป็นการแสดงออกที่สอดคล้องกับงานของ Kissau (2012) ซึ่งพบว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เพิ่มความเป็นได้ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่ขยายเขตดินแดน ด้วยเหตุนี้ สื่อสังคมออนไลน์จึงถูกใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศ รวมถึงการเคลื่อนไหวในระหว่างกลุ่มการเมืองเดียวกันในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอีกด้วย นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยให้การแสดงออกหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองของแต่ละกลุ่มเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีรูปแบบเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดก็ตาม ดังจะเห็นได้จากกรณีการชุมนุมของ กบปส. ที่แกนนำและกลุ่มผู้ชุมนุมไม่ได้เชื่อมโยงเฉพาะประเทศที่อาศัยและประเทศบ้านเกิดเท่านั้น สอดคล้องกับงานของ Bernal (2013) และ Andersson (2019) ซึ่งพบว่าเครือข่ายออนไลน์ของกลุ่มคนพลัดถิ่นได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการสร้างชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูล การสนับสนุนทางสังคม และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนพลัดถิ่น

สรุปผลการศึกษา

สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยในต่างประเทศตลอดระยะเวลาหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา โดยกลุ่มคนไทยในต่างประเทศทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐและพนักงานของรัฐ องค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง สื่อมวลชน และประชาชน ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารทางการเมืองที่แตกต่างและหลากหลาย ทุกกลุ่มสามารถสื่อสารกันได้อย่างเปิดกว้าง ไม่มีข้อจำกัด และทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทั้งในกลุ่มของตนและระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้ แม้ว่าจำนวนคนไทยในต่างประเทศจะมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ก็สามารถมีอิทธิพลหรือสร้างผลกระทบต่อประเทศบ้านเกิดได้ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนไทยในต่างประเทศในระดับที่ลึกซึ้ง หรือในมิติอื่น ๆ ทาง การสื่อสาร จึงมีความสำคัญต่อการวางแนวทางการสื่อสารทางการเมืองกับคนไทยในต่างประเทศ และการจัดการการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในประเด็นนี้จะมีความลึกและรอบด้านมากขึ้น หากมีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนาแบบกลุ่ม หรือการทำวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการทำแบบสอบถามควบคู่กับการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ข่าวสด. (2561, 21 มิถุนายน). *มือบโผล่ต้าน “บิ๊กตู่” หน้าทำเนียบนายคาอังกฤษ กลางกรุงลอนดอน (คลิป)*. https://www.khaosod.co.th/politics/news_1242466

คมชัดลึก. (2562, 23 กรกฎาคม). *“จรัล” โหมโรง จุดไฟไล่ “ประยุทธ์ 2”*. <https://www.komchadluek.net/news/scoop/380667?fbclid=IwAR26NTlkQQUpd7UQ k5HdagW9F-ATLoXXy8nsupbTuh3lVlkfN6YkiDYsjc>

- ทิพย์พาพร ต้นดีสุนทร. (2562). *การสื่อสารทางการเมือง*. Institute of Public Policy Studies Newsletter.
- ไทยโพสต์. (2561, 27 พฤศจิกายน). “อัม เนโกะ” นักร้องกลุ่มต้าน คสช. ประท้วง “บิ๊กตุ๋” ที่เบอร์ลิน. <https://www.thaipost.net/main/detail/22920>
- นิตินาญจน์ กำลังวรรณ. (2562, 6 มีนาคม). สื่อในสหรัฐฯ จ่อติดตามเลือกตั้งใกล้ชิด. <https://www.voathai.com/a/thai-press-in-la-monitoring-thai-election-closely/4812396.html>
- ประชาไท. (2555, 18 สิงหาคม). “กลุ่มประชาชนทนไม่ไหว” ประท้วงอเมริกาให้ ส่งทักษิณกลับไทยในฐานะผู้ร้ายข้ามแดน. <https://prachatai.com/journal/2012/08/42130>
- ประชาไท. (2561, 26 มิถุนายน). ประท้วงขับไล่ประยุทธ์และ คสช. ที่ปารีส เรียกร้อง คืนประชาธิปไตยให้คนไทย. <https://prachatai.com/journal/2018/06/77578>
- ประชาไท. (2562, 4 เมษายน). คนไทยในนิวซีแลนด์ประท้วงกทต. กรณีบัตรเลือกตั้ง 1,542 ใบถูกทำให้เป็นบัตรเสีย. <https://prachatai.com/journal/2019/04/81879>
- มติชนทีวี. (2562, 27 มีนาคม). นักศึกษาไทยในนิวซีแลนด์ อัดคลิปทวงยุติธรรม “กทต.” 1,542 ชีวิตทำผิดอะไร?. <https://www.youtube.com/watch?v=vlc4yrLiO0E>
- มติชนสุดสัปดาห์. (2562, 20 มีนาคม). มูทิตา เชื่อซัง: ก้าว่างชีวิตต่อไปของ “จรัล ดิษฐาอภิชัย”. https://www.matichonweekly.com/special-report/article_163969
- มติชนออนไลน์. (2560). *ย้อนรอยมือบการเมือง จาก พทม. ถึง กปปส.* https://www.matichon.co.th/politics/news_620043
- ยุทธพร อิศรชัย. (2561). *ประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมือง=Political analysis/บัณฑิตศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักข่าวอิสรา. (2557, 3 มิถุนายน). 9 ปี 2 รัฐประหารเส้นทางต่อสู้ “เสื่อแดง” ใต้ปีก “ทักษิณ”. https://www.isranews.org/isranews-scoop/30088-udd_05_02.html

หทัยกาญจน์ ตริสุวรรณ. (2560, 2 พฤศจิกายน). *บทความพิเศษ : 4 ปี มีอบนทวิต กับ 4 เรื่องหลังฉาก กปปส.* <https://www.facebook.com/SiamTownUS/photos/a.221530741197610/1925686597448674/?type=3>

ภาษาอังกฤษ

- Andersson, K. B. (2019). Digital Diasporas: An overview of the research areas of migration and new media through a narrative literature review, *Human Technology*, 15(2), 142-180.
- Bernal, V. (2013). Diaspora, Digital Media, and Death Counts: Eritreans and the Politics of Memorialization. *African Studies (Special issue on diasporas)*, 72(2), 246-264.
- Bernal, V. (2018). Digital Media, territory, and diaspora: the shape – shifting spaces of Eritreans politics, *Journal of African Cultural Studies*, 32(1), 60-74.
- Blumler, J. G. (2015). Core Theories of Political Communication: Foundational and Freshly Minted. *Communication Theory*, 25, 246-438.
- Cassidy, E., & Wang, W. Y. (2018). Gay Men’s digital cultures beyond Gaydar and Grindr: LINE use in the gay Chinese diaspora of Australia, *Information, Communication & Society*, 21(6), 851 – 865.
- Chan, B. (2016). The internet and new Chinese migrants. In A. Alonso & P. Oiarzabal (Eds.), *Diasporas In the new media age : Identity, politics, and community*, 225-241. University of Nevada Press.
- Cheran, R. (2003). *Diaspora circulation and transnationalism as agents for change in the post conflict zones of Sri Lanka*. <https://www.semanticscholar.org/paper/DIASPORA-CIRCULATION-AND-TRANSNATIONALISM-AS-AGENTS-Cheran/873e58843e7f1bb53927f8084f0e8577d0b5ae59>

- Coldman, S. & Moss, G. (2014). *Rethinking election debates: What citizens are entitled to expect* (Report). Leeds University School of Media and Communication.
- Demmers, J. (2007). New wars and diasporas: suggestions for research and policy. *Journal of Peace Conflict & Development Issue*, 11. <https://www.semanticscholar.org/paper/New-Wars-and-Diasporas%3A-suggestions-for-research-Demmers/34125f1ca68166c3f8a966aa2f01ad5bc6b65532>
- Dhoest, A. (2015). Connections that matter: The relative importance of ethnic-cultural origin, age and generation in media uses among diasporic youth in Belgium. *Journal of Children and Media*, 9. <https://www.semanticscholar.org/paper/Connections-That-Matter%3A-The-Relative-Importance-of-Dhoest/c56a42845a22a129127ea5e11fb4d3201dca6036>
- Di Gennaro, C., & Dutton, W. (2006). The Internet and the public: Online and offline participation in the United Kingdom. *Parliamentary Affairs*, 59(2), 299-313.
- Garcia, L. N., & Bailey, O. G. (2018). The Mexican European diaspora: class, race and distinctions on social networking sites, *Journal of Ethic and Migration Studies*. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Mexican-European-diaspora%3A-class%2C-race-and-on-Garcia-Bailey/5e949a5ff2a2c2cfaf02cec732aa86fb32a4ecd4>
- Gil de Zuniga, H., Molyneux, L., & Zheng, P., (2014). Social Media, Political Expression, and Political Participation: Panel Analysis of Lagged and Concurrent Relationships. *Journal of Communication*, 64, 612-634.
- Harwit, E. (2017). We Chat: Social and political development of China's dominant messaging app. *Chinese Journal of Communication*, 10(3), 312-327.

- Hossain, M. D. & Veenstra, A.S. (2017). Social capital and relationship maintenance: uses of social media among the South Asian Diaspora in the U.S., *Asian Journal of Communication*, 27(1), 1-17.
- iLaw. (2019, March 14). *เลือกตั้ง 62 : รายงานอุปสรรคของการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร*. <https://ilaw.or.th/node/5219>
- iLaw. (2019, May 22). *โลกออนไลน์ติดแฮชแท็ก #SaveFaiyen เรียกร้องยุติ 'การกวาดล้าง' ผู้ลี้ภัยชาวไทย*. <https://www.facebook.com/iLawClub/photos/a.10150540436460551/10161958026550551/?type=3>
- Kissau, K. (2012). Structuring Migrants' Political Activities on the Internet: A Two-Dimensional Approach. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 38(9), 1381-1403.
- Laguerre, M. (2010). Digital Diaspora: Definition and models. In A. Alonso & P. Oiarzabal (Eds.), *Diasporas in the new media age : Identity, politics, and community*, (49-64).
- Lee, E. (2013). Formation of a talking space and gender discourses in digital diaspora space: Case of a female Korean im/immigrants online community in the USA. *Asian Journal of Communication*, 23(5), 472-488.
- Lilleker, D. G. (2006). *Key Concept in Political Communication*. Sage Publications.
- Martin, M. (2019). What keeps diaspora from contributing to peace processes? Exploring diaspora online narratives of homeland conflict. *Diaspora Studies*, 12(2), 111-133.
- MGR Online. (2013, 23 December). *คนไทยในสหรัฐฯ รวมพลังไล่ "ปู" เร่งปฏิรูปการเมือง*. <https://mgronline.com/politics/detail/9560000157333?fbclid=IwAR34wdOk3ekD1LIbZhDMgCs182Drxogr4Cde9ml0tuk9vTlRe7HGOTzM>

- MGR Online. (2014, September 5). *มีอบแดงในญี่ปุ่นประท้วง คสช ร้องยกเลิกกฎอัยการศึก*. <https://mgronline.com/uptodate/detail/9570000102147?fbclid=IwAR12eYVbFQOkisQOWrFRrEtIHijtYzLCOY5hQXJ0GW6IT7aG6BYCFOewMA>
- Michaelsen, M. (2016). Exit and voice in a digital age: Iran's exiled activists and the authoritarian state. *Globalizations*, 15(2), 248-264.
- Nessi, L., & Bailey, O. G. (2014). Privileged Mexican migrants in Europe: Distinctions and cosmopolitanism on social networking sites. *Crossings Journal of Migration & Culture*, 5(1), 121-137.
- Sanook. (2014). *กบปส. นิวซีแลนด์ร้องนายกฯ “จอห์น คีย์” ไล่ “ตั้ง อาชีวะ” ออกนอกประเทศ*. <https://www.sanook.com/news/1722277/?fbclid=IwAR3nM7SaU6FCO3XbHVEj4ybwtqchWyj3Rr1yMDmmQL8icugEqkvMZFiiZo>
- Shah, D.V., Rojas, H., & Cho, J. (2009). Media and Civic Participation: On Understanding and Misunderstanding Communication Effects. *In Media Effects: Advance in Theory and Research*, (207-227).
- Siamrath. (2019, September 22). *เพจเสื้อแดงในสหรัฐฯ เคลื่อนไหว ปลุกระดมต้าน “บิ๊กตู่” ร่วมประชุมยูเอ็น*. https://siamrath.co.th/n/104512?fbclid=IwAR0HUeRB2omFD8YEYV2ll3tcvVTQ2C0tDwU0gkrfKgTblatqEs8_KTR9Lc
- SpringNews Online. (2019, March 27). *เดือด! สาวไทยคะแนนเสียงแรกที่นิวซีแลนด์ จวกปมบัตรเสีย ระบบห่วยไร้ประสิทธิภาพ*. <https://www.springnews.co.th/social/469507>
- Thaitribune. (2017). *คนเสื้อแดงสหรัฐจัดเสวนาที่แคลิฟอร์เนีย 28 ม.ค. ดึงนักวิชาการ-นักการเมืองพูด “ไทยจะก้าวหน้าหรือไหลลงคลอง”*. http://thaitribune.org/contents/detail/304?content_id=25425&rand=1570118711&fbclid=IwAR04JBbUmAi4Xc2QXrUeSP8SaB27Zps2PGin5FflgNUPGdYSXMMkPueeNB8

- Tulachom, P. (2019). *คุยกับจอม-สุนัย ผู้ลี้ภัยการเมืองในสหรัฐฯ หลัง 5 ปี รัฐประหาร 2557*. <https://www.voathai.com/a/thai-political-refugees-in-the-us-the-5th-anniversary-of-thailand-2014-military-coup/4927448.html>
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. Harper & Row.
- VoaThai. (2019, September 28). *ประยุทธ์สัมภาษณ์พิเศษกับวีโอเอไทย ไขข้อข้องใจกรณี รมต. พัวพันยาเสพติด*. https://www.voathai.com/a/interview-thaiprime-minister-unga/5099605.html?fbclid=IwAR2pygvseXycoykRbWZVpwwfQ7uvvBpWcGSws23ot_qC-CiBrL5G2q9SPyKc
- Wanlayangkoon, W. (2019, July 24). *ผมเป็นพวกเสรีนิยม “จรัล ดิษฐา อภิชัย” จากกรรมการสิทธิฯ สู่วีดีโอลี้ภัยทางการเมือง*. <https://shorturl.asia/MBq4Z>